

3. Діяльність національних адміністративних і судових органів

Робота серед національних меншин дістала відображення в діяльності адміністративних і судових органів. У ряді місць, в тому числі й у межах національних адміністративно-територіальних одиниць, створювалися так звані “національні камери”, діловодство у яких велось мовами національних меншин. Так, у 1924 р. ряд судових органів республіки перейшов у своїй роботі на єврейську, а у Бердичеві й Білій Церкві - на польську і латиську мови. В 1926 р. уже більш як 200 судових і слідчих органів працювало мовами національних меншин, що, за даними Наркомату юстиції, цілком задовольняло вимоги республіки в цьому плані. З 1925 р. при окружних судах створювався інститут судових перекладачів, у складі якого налічувалося 50 штатних співробітників. В деяких округах до складу судових органів було введено посади помічників прокурорів, які знали особливості побуту й володіли мовами національних меншин, що проживали в даній місцевості. У грудні 1926 р. питання про діяльність судових органів, що проводили роботу мовами національних меншин, розглядалось на засіданні Президії ВУЦВК. Заслухавши звіт Наркомату юстиції, ВУЦВК запропонував розвивати й поглиблювати цю роботу. При цьому особлива увага зверталася на підготовку й інструктування відповідних кадрів, розробку юридичної термінології, а також видання законодавчих актів мовами національних меншин. Про свою роботу Народний комісаріат юстиції доповідав також на розширеному Пленумі ЦКНМ при ВУЦВК (1929 р.).

Якщо судові органи в роботі з національними меншинами досягли певних успіхів, то діяльність ряду інших адміністративних і державних установ мала серйозні недоліки. Зокрема, це стосується роботи органів міліції, загсу та комунального господарства. Хоча в органах міліції працювали співробітники різних національностей (українці, росіяни, євреї, поляки, латиші, литовці та ін.), лише у деяких їхніх підрозділах, зокрема в Бердичеві й Житомирі, здійснювалися спроби розширити вживання поряд з українською і російською й інших мов, переважно єврейської.

Краще було налагоджено роботу національними мовами в сільській місцевості. Так, у російських і грецьких селах органи міліції до кінця 1920-х рр. вже повністю перейшли на рідну мову населення, в єврейських - на 88%, польських - 80, болгарських - 75, у німецьких - на 62,5%. Проте, як уже відзначалося, в роботі органів міліції мали місце і певні недоліки. У ряді місць було сформовано екстериторіальні “національні” підрозділи міліції (єврейські, польські), які працювали тільки серед представників певної

національності. Створення таких підрозділів було піддане критиці з боку партійних і радянських органів як помилкове й таке, що суперечить принципам національної політики. В доповіді ЦКНМ на Першій Всеукраїнській нараді з роботи серед національних меншин відзначалося, що не виправдала себе й така форма роботи, як створення так званих “національних столів” у комунгоспах та фінансових відділах. Досвід показав, що не можна було ставати на шлях виділення “національних” виконкомів у містах, якщо навіть у них і переважали представники національних меншин (наприклад, єврейського населення в Бердичеві), оскільки вони були економічними і культурними центрами не тільки для міського населення, а й цілого району. Життєздатними виявилися органи, які діяли в національних районах, селищах і сільрадах.